

Aleš Hrdlička a Karel Jaroslav Maška

(K 100. výročí narození A. Hrdličky)

Aleš Hrdlička, slavný americký antropolog českého původu, byl velice dobrým přítelem mého otce Karla Jaroslava Mašky. Vzpomínám si na něho velice dobře a rád. Byl u nás v Telči několikrát za mým otcem, ředitelem reálky, aby si prohlédl jeho obsáhlé, světoznámé sbírky nálezů pravěkého („pleistocenního“ nebo jak se tehdy říkalo „diluviálního“) člověka.

Musím se však napřed aspoň krátce zmínit o práci a nálezech svého otce, protože je to nutné pro pochopení Hrdličkových dopisů, jež dále uvádím.

Z mnoha průzkumů Maškových nejdůležitější týkal se pradávného tábořiště lovců mamutů v Předmostí u Přerova. Své sbírky prodal otec v r. 1907 (za pouhou náhradu svých skutečných výloh při kopání) Zemskému muzeu v Brně. Odmítl všechny finančně velmi výhodné nabídky na prodej sbírek do ciziny. Na podrobném vědeckém zpracování svých nálezů pracoval otec od r. 1895, měl však stále potíže s uveřejněním spisu. Také zde nabídla se zase cizina (Akademie věd v Budapešti), že vydá celé dílo o Předmostí, a to v rozsahu a uspořádání jak si otec bude přát, a nabídla se také, že dá k dispozici všechny finanční prostředky, aby otec mohl ve své vědecké práci klidně pokračovat za přímé a blahovolné podpory Akademie věd a ministerstva v Budapešti. Samozřejmě by bylo muselo vyjít všechno na prvním místě maďarsky. Pro české vydání spisu slíbily pomoc po 5000 K Zemský úřad v Brně, ministerstvo ve Vídni a Česká akademie věd v Praze. Povolení zbývajících nutných ještě 5000 K se stále — přes veškerou neúsilovnější otcovu námahu — protahovalo. Vypuknutí světové války v r. 1914 zastavilo výplatu i všech již povolených obnosů a tím znemožnilo vůbec vydání spisu, který měl otec z největší části již úplně připraven. Vědecké zpracování lidských koster domluvil otec s prof. dr. I. Matiegkou z pražské university.

Po otcově náhlé smrti v r. 1916 převzal všechny jeho rukopisy a záznamy dr. K. Absolon za Zemské muzeum v Brně, jenž slíbil za pomoci ještě jiných odborníků dílo dokončit a vydat. Pouze lidské kostry zůstaly v práci prof. Matiegky. Dílo však dr. Absolonem dokončeno a vydáno nebylo. V r. 1944 byla celá sbírka před leteckým bombardováním Brna odvezena z muzea do zámku v Mikulově. A když pak se na Moravu blížila Sovětská armáda, byly všechny sbírky v Mikulově Němci záměrně zapáleny a téměř úplně zničeny.

Tolik o K. J. Maškovi a jeho sbírce. A nyní o stycích A. Hrdličky s K. J. Maškou. Všecky dopisy jsou — jako celá Maškova vědecká korespondence — uloženy v Čs. akademii věd.

Aleš Hrdlička byl u otce v Telči na delší návštěvě poprvé na jaře r. 1909. Hned potom, dne 8. 6. 1909, napsal anglický dopis kuratoriu Moravské musejní společnosti v Brně: „Během své nedávné cesty po evropských anthropologických ústavech a muzeích měl jsem to štěstí, že jsem navštívil a prohlédl velké solutrénské sbírky prof. K. J. Mašky v Telči. Tato návštěva se ukázala nad očekávání cennou a jak prof. Maška, tak i země sama mohou býti právem hrdi na tyto

sbírky. Není nic tak úplného a rozsáhlého z tolik významného období existence lidstva v žádné jiné zemi.

Byl jsem vskutku uspokojen, když jsem zjistil, že již byly učiněny všechny nutné kroky, aby tato krásná sbírka, která by nemohla být nahrazena, byla zajištěna pro Moravu. Je to a zůstane vždycky jednou z nejvzácnějších souprav Vašeho muzea.

Dalším nanejvýše naléhavým krokem však je, aby sbírka byla úplně popsána a vyobrazena, aby vědecká data, jí se týkající, se stala všeobecně přístupnými pro vědu. Věřím, že důležitost brzkého a úplného publikování takového druhu bude váženým kurátorem uznána a že praktické kroky k uskutečnění publikace nebudou odkládány. Také doufám, že v zájmu světové anthropologie bude publikace vydána ve více než v jednom jazyce. Kdyby země jako Francie, Německo, Anglie měly tak cennou sbírku, byla by již nyní slavná a měla by již celou vlastní literaturu, která by sloužila jako pomůcka těm, kdož nemohou přijít osobně prostudovat jednotlivosti.

Doufám, že slavné kuratorium mně promine těchto několik poznámek, jichž jediným důvodem je, že jako odborník vysoce cením velikou hodnotu Maškovy sbírky. Toto uznání je společné všem, kteří jsou obeznámeni se zmíněným materiálem.

Také prosím, abyste mi prominuli, že užívám anglického jazyka, v němž následkem své dlouhé nepřítomnosti ve staré vlasti se mohu lehceji vyjádřit.

Brzo nato, dne 12. 6. 1909, psal A. Hrdlička otci: „Vaše práce i materiál zaslouží nejlepšího a též Vaše zásluha o zachování všeho rodné zemi, již budou sbírky Vaše vždy chloubou a cenným majetkem.“

Na radu A. Hrdličky podařilo se Maškovi získat jako spolupracovníka univ. prof. dr. I. Matiegku z Prahy pro zpracování pravěkého člověka z Předmostí. A. Hrdlička tehdy v r. 1911 otci napsal: „Svědomitějšího a schopnějšího pracovníka v tomto oboru než je Matiegka byste v Evropě marně hledal. Byla by bývala škoda veliká a hanba nás všech, kdyby tak vzácný materiál byl se dostal ke zpracování cizincům a vše by bylo hluboce uškodilo nejen Matiegkovi, nýbrž české anthropologii vůbec. Víte zajisté, že dosud, jako téměř s každým odvětvím, jež dosud nemělo čas se dobře vžít, jinými slovy s odvětvími, na něž si mnozí ještě nezvykli, anthropologie nemá v naší vlasti na různých ustlání, a kdyby Vaše sbírky byly bývaly posílány k popisu do cizozemí, byla by to bývala, jak se říká, voda na mlýn všem jejím odpůrcům.“

Roku 1909 řekl A. Hrdlička pracovníku geologického ústavu ve Vídni I. Želízkovi (jak tento píše), že byl Maškovými nálezy přímo nadšen. Přitom Hrdlička dodal: „Kostry z Předmostí jsou nejznamenitějším diluviálním nálezem, jelikož jeho stáří je geologicky přesně zjištěno a žádný jiný nález nejeví tak četné a dokonalé zbytky lidské.“

V časopise „The evening star“ (Washington, 17. XII. 1925) píše A. Hrdlička v delším článku: „Maška kopal v Předmostí po všechn volný čas na svůj vlastní náklad. Jako výsledek své práce nashromáždil nejpozoruhodnější sbírku paleolitických nástrojů, kostí vyhynulých zvířat, zdobených mamutích klů, jakož i 18 lidských koster, několik z nich fakticky úplných, patřících periodě aurignacké. Tyto lidské kostry jsou největší poklad, jež věda má z pozdější doby staro-kamenné. Představují jakýsi mnoho hledaný most mezi člověkem neanderthal-ským z nejranější doby kamenné a člověkem recentním.“

V r. 1934 a 1938 vydal pak konečně prof. Matiegka dva svazky velkého

díla „*Homo Předmostensis - fosilní člověk z Předmostí na Moravě*“, jež je věnováno památce Karla Jar. Mašky. V úvodu Matiegka píše: „Vzpomínaje pln vděčnosti velké důvěry, kterou upřímný můj přítel ke mně choval, kdy mi svěřil zpracování nejcennějších částí svého pokladu, t. j. lidských koster z Předmostí, přistupuji k tomu, abych za příznivějších poměrů aspoň část jeho velkorysého plánu provedl.“

Bylo-li vytištění této práce umožněno podporami z fondů dr. Al. Hrdličky a jeho manželky Marie, založených při České akademii věd a umění, při Karlově universitě a při Královské české společnosti nauk, dává se tím zároveň výraz jak uznání, jež tento povolaný odborník projevil nálezům ředitele K. J. Mašky, tak i přátelskému poměru, který se mezi oběma těmito vzácnými muži byl vyvinul.“

Náklad na vydání každého dílu činil asi 100 000 Kč.

Jak se A. Hrdličkovi u nás v Telči líbilo, je vidno z jeho dopisu z 12. VI. 1909, kde píše: „Vzpomínám často na Telč a především na milé chvíle, ztrávené s Vámi a pak v kroužku Vaší rodiny. Ještě dnes slyším libou moravštinu Vaší paní a cítím zdravé ovzduší rodinného kroužku Vašeho. Pozdravujte, prosím, všechny.“

Na A. Hrdličku mám i několik osobních milých vzpomínek. Jednou mu u nás velice chutnal kompot z jedlých jeřabin, který prý dosud nikdy nejedl. Řekl, že si musí doma v Americe také jedlé jeřabiny vypěstovat, že je tam asi neznají.

Při své návštěvě v roce 1912 mluvil A. Hrdlička o tom, že by potřeboval někoho mladého, kdo by s ním pracoval na jeho vědeckých cestách, a přímo mne vybídl, nechtěl-li bych jet s ním. Otcí by se to bylo jistě zamlouvalo, vždyť bych nemohl mít lepší školu než u Hrdličky, abych mohl pokračovat v otcově vědecké práci. Všiml jsem si v tom okamžiku, s jakým napětím otec čeká na moji odpověď. Mne by bylo sice cestování ohromně lákalo (Hrdlička mluvil o brzké návštěvě Egypta), ale pro vědeckou práci s kostmi po celý život jsem neměl vůbec chuť. Vymluvil jsem se proto, že neumím anglicky. „To by se dalo lehce dohnat,“ podotkl Hrdlička, ale více se už o věci nemluvalo. Vždyť on potřeboval vědeckého nadšence.

A. Hrdlička se mně svým zvláštním, přímým a otevřeným chováním velice líbil. Když jsem mu jednou otvíral dveře do otcovy pracovny se slovy: „Račte, prosím“, zarazil mne: „Mladý muži, neříkejte ‚račte‘, nýbrž jen ‚vstupte‘, to je přirozenější. A neproste, když to není zapotřebí!“

To je několik vzpomínek na dr. Aleše Hrdličku, jehož milá, výrazná osobnost mně zůstala navždy v paměti.